

функціонально-стильову диференціацію» [3, с. 151], яка є надзвичайно виразною на лексичному рівні. Лексеми української мови поділяють на книжні та народнорозмовні. Зазначимо, що чітко визначеної і сталої межі між ними в літературній мові немає. У СУМ ми знаходимо відповідні ремарки, які дають можливість певним чином класифікувати лексичні одиниці української мови. Зазначимо, що народнорозмовна лексика зі стилістичного погляду неоднорідна, вона може бути стилістично нейтральною та експресивно-забарвленою. Експресивно-забарвлена лексика, «маючи якравно виявлену оціночну семантику, відіграє важливу роль як диференційна ознака функціональних та індивідуальних стилів мовлення» [3, с. 153].

У СУМ з творів І. Франка розмовні лексеми подані найчастіше. Як зазначається в Енциклопедії української мови, «розмовна лексика — слова розмовної мови, що протиставляються стилістично нейтральній та книжній лексиці літературної мови своїм емоційно-експресивним забарвленням і функціонально-стильовим навантаженням» [4, с. 294]. Учені вважають, що розмовній мові властиві наддіалектні, загальнонаціональні ознаки, і водночас вона має регіональні особливості [4, с. 243]. Для творчості І. Франка в цілому характерне використання різних шарів лексики та розмовних виразів із мовлення всіх соціальних верств для типізації мовних партей персонажів.

Отже, спробуємо розглянути розмовну лексику СУМУ, для інлюстрації значень та відтінків значень якої було використано питання з художньої спадщини І. Франка. За семантичними ознаками вона належить до таких тематичних груп:

1. **Назви стану людини:** безпам'ятний, що має значення «який утратив свідомість, непригомоний», наприклад: Вона ослабла, впала на мої руки, а я її, *безпам'ятну*, кинула в яму [2, с. 137].

2. **Назви різних дій:** вискалюватися, ахнути, валандатися, ватажкувати, відшлепнути, відпекуватися, бурчати, відбуркнутути, виспатися: А над селом *вискалюється* з зелені червоний двір [2, с. 486]. Євгеній аж *ахнує* при такому несподіванім обороті справи [2, с. 74]. Вона серед загальної тривоги *валандалася*, пошді хатя, без пам'яті від переляку і голоду [2, с. 283]. А що, боярине, — крикнув Максим. — Хіба ж не стилно тобі, старому рипареві *ватажкувати* над такими бездухами, що тільки в юрбі смілі, мов барани? [2, с. 297]. — Хто се так вітає, аж задер поли? — спитав шепотом один арештант другого. — Се Демко Довбушук, *відшлепнує* другий [2,

с. 663]. Ми всі подаємо якнайменше худоби, *відпекуємося* від пасіння в лісі [2, с. 617]. Чудесно нас пан відмалював, нема що казати! — смикнулася Целя. Гапка й собі *бурчала* щось під носом [2, с. 262]. — Ага, не допоминався! — сердито *відбуркнув* Бовдур [2, с. 560]. Воюючи сторице старались *виспатися*, упокоїтися [2, с. 479].

3. **Назви властивостей предметів:** вибалушений: Аж підскотив [Пангалаха] з радості, а його *вибалушені* очі заіскрились, як у kota [2, с. 348].

4. Типові для розмовної мови **характеристики людини:** бідак, бідолаха, бідачесько: Віз застряг у болоті, дощ промочив *бідака* до нитки [2, с. 176]. Чисто на сміх та на глум зробила [дощ] його наймитом, *бідолахою* без поля і ріллі, без хати і роду [2, с. 178]. І даремно він, *бідачесько*, безсонними ночами «числив зорі і вчився читати» [2, с. 176].

5. **Назви дій:** бігцем, біготня: Парубки *бігцем*, не задержуючися, побігли містом [2, с. 176]. Крик писк, *біготня* [2, с. 175].

6. **Абстрактні іменники:** безконечність: Чудова, ясна ніч! На небі зорі ярко так палають — се *безконечність* нам морга до вічі! [2, с. 131].

У переважній більшості наведених прикладів це дієслова (вискалюватися, ахнути, валандатися тощо), але також наявні зазальні іменники (бідак), абстрактний іменник (безконечність), прикметники (безпам'ятний, вибалушений) та прислівник (бігцем). У сучасній українській мові наведені вище слова належать до розмовної лексики, проте абстрактний іменник безконечність уживається переважно в літературній мові.

Дві лексеми з позначкою «перен., розм.» пролілюстровано питаннями з творів І. Франка, обидві належать до однієї тематичної групи: **назви процесів, дій:** викидати, віднімати: То на дурний кавалок пасовиська вам не жаль *викидати* тисячі [2, с. 405]. Хвороба *відняла* їй ноги [2, с. 334].

Як бачимо з прикладів, обидві лексеми є дієслвами. Перша лексема *викидати* має значення «витрачати марно гроші» [2, с. 405], значення лексеми *віднімати* — позбавляти здатності рухатися частинною тіла [2, с. 334]. Уживання цих лексем у переносному значенні надає мові образності. У сучасній українській літературній мові названі лексеми використовуються переважно в розмовному стилі.